

Daginstitutioner og småbørnsområdet

Det Nationale
Antibiotikaråd

SUNDHEDS-
OG ÆLDREMINISTERIET

I daginstitutioner landet over er højt sygefravær et stort problem. Både børnenes, pædagogernes og forældrenes hygiejne spiller her en vigtig rolle. Ved at arbejde med hygiejne lokalt, kan man være med til at forebygge og nedsætte sygefraværet og dermed antibiotikaforbruget i Danmark. Der er mange spændende tiltag i gang i de danske daginstitutioner. Her går flere kommuner tværfagligt til værks og mange pædagoger og sundhedsplejersker lægger et stort arbejde for dagen, når det kommer til nye initiativer på området. I inspirationskataloget kan du læse om lokale indsatser, som har haft en stor effekt på nedsættelse af sygefraværet og dermed antibiotikaforbruget. Derfor er inspirationskataloget relevant for alle, som har en interesse i at arbejde med en bedre hygiejne i daginstitutioner.

Du kan bl.a. se:

- Hvordan sundhedsplejen sætter fokus på hygiejne og forebyggelse af smittespredning gennem løbende kontakt med daginstitutioner og skoler.
- Hvordan fokus på hygiejnen gennem undervisning og projekter med børn og ansatte kan nedsætte sygefraværet hos børnene og skabe bedre håndvaskerutiner i institutionen.
- Hvordan sundhedsplejen bidrager til forebyggelse gennem dialog med forældre til småbørn om antibiotika og bakterielle infektioner.
- Hvordan opfølgning på tilsyn med hygiejnen på skoler og daginstitutioner kan understøttes gennem opfølgning fra en kommunal styregruppe, som er med til at fordele ansvaret og dermed skærpe opmærksomheden på hygiejnen.

Brug gerne kataloget som inspiration til hvordan I kan opbygge et årshjul, hvor daginstitution og sundhedspleje tager relevante emner op, der kan bruges i hverdagen. Fx i vintersæsonen kan der sættes fokus på forkølelse og influenza: hvordan pudser vi næse, hvor skal papiret smides ud, hvordan vasker vi hænder, og hvad skal man huske, når man har været på toilettet. Ideerne har I helt sikkert mange af derude, men forhåbentlig kan I bruge kataloget til at blive yderligere inspireret. Vi håber også, at kataloget kan være et springbræt til, at endnu flere daginstitutioner og sundhedsplejersker arbejder aktivt med forebyggelse gennem udbredelse af viden til forældre og på den måde bidrage til, at vi kan mindske sygefraværet og antibiotikaforbruget for børnene, forældrenes og pædagogernes skyld.

Susanne Rank Lücke
Sundhedsplejerske
Formand for Fagligt Selskab for Sundhedsplejersker

Afsendere

- Sundhedsstyrelsen
- KL
- Fagligt Selskab for Sundhedsplejersker
- DSR
- Fagligt Selskab for Hygiejnesygeplejersker
- Rådet for Bedre Hygiejne
- BUPL

1.1 Løbende kontakt med daginstitutioner og skoler

Udfordringen

Det kan være en udfordring at holde fokus på god håndhygiejne i daginstitutioner og skoler. I Horsens Kommune er der installeret håndspritdispensere til de voksne og udsendt information om emnet. Men der er stadig behov for, at personale, børn

og forældre bliver mindet om vigtigheden af god håndhygiejne og at overholde Sundhedsstyrelsens hygiejneanbefalinger til institutionerne.

Indsatsen

I sundhedsplejen i Horsens arbejder to sundhedsplejersker som konsulenter indenfor daginstitutioner og skoleområdet. Indsatsen går bl.a. ud på at udarbejde *nyhedsbreve*, som sendes til alle daginstitutioner og skoler. Nyhedsbrevene giver faglige input og minder institutionslederne om, at sundhedsplejerskerne kan kontaktes ved behov, hvilket mange benytter sig af. Ofte handler henvendelserne sig om infektioner, og hvordan man kan begrænse smittespredning. En anden del af indsatsen består i at afholde *møder* i institutionerne med fokus på særlige emner, fx personalets håndhygiejne, opdatering af hygiejnerutiner hos børnene og vejledning om influenza.

Eksempler på besøg i institutioner:

I foråret 2017 blev sundhedsplejerskerne kontaktet af en institutionsleder ang. ophobning af infektioner blandt personale og børn. Sundhedsplejerskerne

afholdt efterfølgende et frokostmøde med hver af distriktets tre institutioner. Som start på mødet fik personalet påført glitterbug på hænderne (fluorescerende creme, som er selvlysende under en UV-lampe), hvorefter de blev bedt om at vaske hænder. Hvis der stadig var områder, der lyste gult, var det tegn på, at hænderne ikke var vasket helt rene de pågældende steder. Dette gav anledning til en generel samtale om håndhygiejne hos børn og voksne og om institutionens daglige hygiejnerutiner. Efterfølgende har institutionerne haft mulighed for at låne glitterbug og UV-lampe, hvis de ønsker at lave en håndvaske-event med børnene, hvilket bliver anbefalet.

Derudover har sundhedsplejerskerne bl.a. holdt oplæg om forebyggelse af infektioner – specielt øjenbetændelse – for repræsentanter for alle daginstitutioner i distriktet.

Resultater og erfaringer

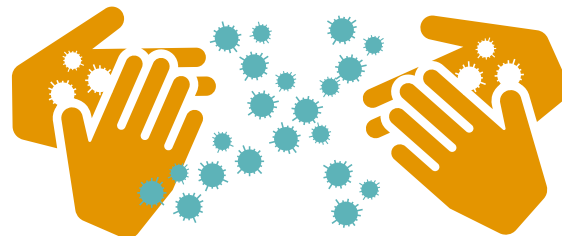
Sundhedsplejerskerne i Horsens Kommune er del af en Erfa-gruppe (erfaringsudvekslingsgruppe), hvor konsulent-sundhedsplejersker giver gensidig

sparring og inspiration i forbindelse med hygiejnegugen og national lusedag. Horsens kommune har afholdt en Erfa-dag 2016-2017, hvor ca. 15 kommuner deltog. Dagens emne var hygiejneanbefalinger, bl.a. de nye retningslinjer om MRSA.

Opmærksomhedspunkter

Det er vigtigt hele tiden at holde kontakten til institutionerne, så de med mellemrum bliver gjort opmærksom på viden om hygiejne og forebyggelse af smittespredning.

Hvis du vil vide mere

Sundhedsstyrelsen: *Smitsomme sygdomme hos børn og unge – Vejledning om forebyggelse i daginstitutioner, skoler m.v.*
Link: <https://bit.ly/2p6gqd3>

Kontaktinformation:

Bente Watson, sundhedsplejerske
E-mail: benw@horsens.dk
Renata Sloth Carlsen, ledende sundhedsplejerske
E-mail: rsc@horsens.dk

1.2 Undervisning i håndhygiejne til alle i daginstitutionen

Udfordringen

Det har været kendt i mange år, at fokus på håndhygiejne i daginstitutioner kan nedbringe børns sygefravær med op til en tredjedel. Hænderne er den vigtigste enkeltstående faktor i forebyggelse af smittespredning, og god håndvask kan derfor nedsætte sygeligheden.

Høj sygelighed i daginstitutioner på grund af infektioner fører ofte til ekstra lægebesøg og antibiotikabehandlinger, men kan også føre til stress og sygdom blandt ansatte og forældre. For nogle forældre kan belastningen være så stor, at de føler sig nødsaget til at aflevere syge børn i institutionen, evt. medicineret med febernedsettende lægemidler. Det er en situation, der kan føre til endnu mere sygelighed i børnegruppen.

Der er derfor behov for at alle – børn, ansatte og forældre – vasker hænder oftere og mere effektivt og på den måde begrænser spredning af infektioner.

Indsatsen

I Odense og Lyngby-Taarbæk kommuner har man derfor forsøgt at sætte øget fokus på håndhygiejne gennem en række tiltag:

1. Kort undervisningsforløb i medarbejdergruppen
2. Information til og inddragelse af forældregruppen
3. 'Undervisning' af børnene i korrekt håndvask og gode hygiejnerutiner (typisk gennem teater eller rollespil i gruppen)
4. Aftaler om konkrete tiltag, fx hygiejnerutiner ved ankomst, frokost og bleskift.

I Næstved Kommune har man i lighed med dette udviklet en pædagogisk værktøjskasse om håndhygiejne målrettet børn, forældre og ansatte i daginstitutioner:

Helga Håndvask og Hygi Ejner

Målet med materialet er at nedbringe smitte og epidemiske tilstande. Materialet består bl.a. af en personalefolder og en personalekonkurrence, en folder til familierne, sange og historier til højtlesning samt små aktiviteter for familierne hjemme. Materialet blev udviklet i 2013 og er udbredt til samtlige dagtilbud i kommunen.

Vallensbæk og Varde Kommune har i 2014 taget konceptet til sig, ligesom børnehaver i Løgstør og Brøndby Kommune har taget idéen op.

Resultater og erfaringer

I danske, svenske og norske børnehaver er det påvist, at fokus på håndhygiejne har betydelig effekt på sygefraværet.

Øget fokus på håndhygiejne kan give mellem

26% og 48%

nedsat sygefravær hos børnene.

Effekten på antallet af lægebesøg har ikke været forsøgt opgjort, men det må antages, at det også har betydning her.

Opmærksomhedspunkter

I en række af disse interventioner er det blevet bemærket, at effekten ikke er vedvarende.

Men effekten i selve interventionsperioden er dog så markant, at indsatsen med fordel kan gentages med jævne mellemrum, fx hvert efterår, hvor der starter nye børnehold.

Hvis du vil vide mere

Norsk eksempel fra 2018 med 48 % reduktion i sygefravær: <https://bit.ly/2VmtclU>

Ladegaard MB, Stage V. *Håndhygiejne og småbørnssygdom i daginstitutioner*, Ugeskrift for Læger, 1999;161(31):4396-4400.

Sygeplejersken, Sygeplejersken 2002; (30): 6-7.

Kontaktinformation for Helga Håndvask og Hygi Ejner:

Lisa Spangby, daglig leder, Børnehuset Spiloppen, Næstved Kommune
E-mail: aspan@naestved.dk

Kontaktinformation for hygiejneindsats i Odense Kommune:

Vibeke Stage, sundhedsplejerske og hygiejnekoordinator, Odense Kommune
E-mail: vst@odense.dk

1.3 Oplysning til nye forældre om brug af antibiotika til småbørn

Udfordringen

En spørgeskemaundersøgelse foretaget i Region Hovedstaden blandt 572 praktiserende læger viser, at mange forældre har begrænset viden om, at antibiotika er uden betydning for varigheden af en lettere bakteriel infektion. Undersøgelsen viste, at:

74% af de praktiserende læger oplevede, at forældrene direkte efterspurgte antibiotika til deres barn

88% af lægerne oplevede et indirekte pres fra forældre om at udskrive antibiotika

- jo mindre viden forældrene havde om antibiotika, jo større var efterspørgslen.

En vigtig indsats for at mindske efterspørgslen på antibiotika kan være en øget viden om antibiotika i befolkningen og ikke mindst hos forældre.

Indsatsen

Sundhedsplejersker i tre kommuner blev undervist i at formidle viden om infektioner og antibiotika til par, der lige er blevet forældre. På den måde håber man at give forældrene en øget forståelse af, at ikke alle infektioner skal behandles med antibiotika. Projektets målgruppe var forældre til børn født i 2017. Læger og sygeplejersker har undervist sundhedsplejerskerne i den nyeste viden om antibiotika og infektioner. Sundhedsplejerskerne brugte

på at fortælle forældre til 8-10 måneder gamle børn om antibiotika og bakterielle infektioner og udleverede en informationsbog om emnet: Infektioner og antibiotika blandt småbørn – en bog med viden til forældre.

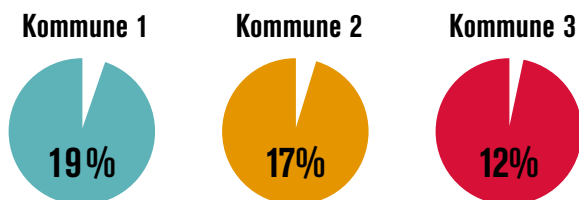
5-10 minutter

Resultater og erfaringer

Projektet er afsluttet primo 2019. Resultaterne viser, at forældrene får øget viden, og at de finder bogen om infektioner og antibiotika brugbar.

I de deltagende kommuner er antibiotikaforbruget blandt 0-2-årige børn derudover faldet fra 2017 til 2018 med henholdsvis:

Til sammenligning er det samlede, gennemsnitlige fald i Region Hovedstadens kommuner på 8,8 %.

Mange forældre får sådan en aha-oplevelse, hvor de siger 'ah, nu forstår jeg sådan lidt bedre, hvorfor vi ikke fik antibiotika dengang', eller sådan noget. Det der med at forklare, at det egentlig kan gøre det værre. (...) Så der kan man virkelig opleve sådan et aha-moment, når man gennemgår det.

Sundhedsplejerske, som har deltaget i projektet.

Opmærksomhedspunkter

En bevidst strategi har været, at informationsbogen til de nye forældre skulle være 'old school' –

dvs. en fysisk bog og ikke en app eller hjemmeside. Bogen er gratis tilgængelig på Klinisk Mikrobiologisk Afdelings hjemmeside – Region Hovedstaden. <https://bit.ly/32ht3ny>

Hvis du vil vide mere

De læger og hygiejnesygeplejersker, der underviser sundhedsplejerskerne, er fra Klinisk Mikrobiologisk afdeling på Herlev og Gentofte Hospital. Deltagende kommuner har været Egedal, Hørsholm og Gentofte.

Projektet er støttet af Sundheds- og Ældreministeriets pulje om antibiotikaforbrug og resistens samt forebyggelse af infektioner i primær- og sekundærsektoren – december 2016 samt Tværspuljen, Region Hovedstaden.

Kontaktinformation:

Forskningsenheden for Antibiotic Stewardship og Implementering, Klinisk Mikrobiologisk Afdeling, Herlev og Gentofte Hospital
Jette Nygaard Jensen, cand.scient., ph.d.
E-mail: jette.nygaard.jensen.01@regionh.dk
Jens Otto Jarløv, ledende overlæge, dr. med., MHM
E-mail: jens.otto.jarloev@regionh.dk

Kontaktinformation på deltagerkommune:

Sundhedstjenesten, Egedal Kommune
E-mail: sundhedstjenesten@egekom.dk

1.4 Hygiejnetilsyn i skoler og daginstitutioner

Udfordringen

I Rødovre Kommune fører man tilsyn med hygiejnen i alle skoler og daginstitutioner, som Sundhedsstyrelsen anbefaler. Målet er at forbedre hygiejnestandarden og derigennem nedsætte smittespredning. På den måde vil man begrænse risikoen for, at

børn, pædagoger og forældre bliver smittet af nogle af de infektioner, som ofte fører til antibiotika-behandling. Det kan imidlertid være en udfordring for skoler og daginstitutioner at holde systematisk fokus på hygiejnen og følge op på de punkter, som tilsynene fremhæver.

Indsatsen

Kommunen har derfor valgt at udvide hygiejnetilsynet, således at kontrollen følges op af hjælp til problemløsning og mulighed for sparring med en kommunal styregruppe, der består af ledere fra Rengøring, Teknisk Forvaltning, Daginstitutionsområdet, Skoleområdet og Sundhedsplejen. Styregruppen er nedsat for at vejlede, når der opstår problemer med hygiejnestandarden på en skole eller daginstitution.

Det er sundhedsplejen, der gennemfører de årlige hygiejnetilsyn. Disse tilsyn følger et standardiseret skema, der danner grundlag for en kortfattet rapport om det observerede på den enkelte institution, herunder såvel positive forhold

som forhold, der bør ændres. Rapporten sendes til lederen eller den ansvarlige for området på den skole eller daginstitutionen, hvor tilsynet er udført. Hvis der er graverende problemer med rengøring eller indemiljø pga. afskallende maling, dårlig isole-ring eller lignende, som kan resultere i bakterievækst, kontaktes hygiejne-styregruppen mhp. at aftale en plan for at bringe tingene i orden.

Resultater og erfaringer

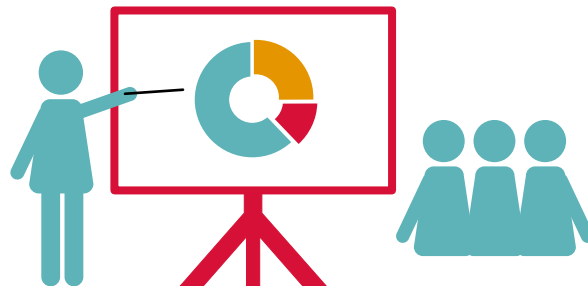
Der er meget positive erfaringer med arbejdet. Tilsynet er med til at skærpe opmærksomheden på hygiejne og øge forståelsen af, hvorfor det er vigtigt at overholde gældende guidelines ude på

den enkelte institution. Her er tilsynet med til at fordele ansvaret for rengøring mellem de relevante instanser, og det opleves som positivt, at sundhedsplejen er medafsender på et påbud om fx hovedrengøring af en institution. Erfaringen ved sundhedsplejens opfølgende hygiejnetilsyn er, at de konkrete påbud i rapporten som regel er blevet efterlevet. Der foreligger ingen effektmålinger. Institutionerne har pga. ressourcspørgsmål ikke ønsket at foretage sygefraværsmålinger.

Opmærksomhedspunkter

Rødovre Kommune tager gerne ud til andre kommuner og fortæller om tiltaget.

Hvis du vil vide mere

Sundhedsstyrelsens forebyggelsespakke om hygiejne: <https://bit.ly/2TGbLPV>

Kontaktinformation:

Lene Møller, ledende sundhedsplejerske
E-mail: rk@rk.dk

På denne side kan du finde information om andre tiltag end dem, som er beskrevet som selvstændige indsatser i inspirationskataloget.

- **Academic detailing-besøg i almen praksis med målrettet RADS-vejledning om nedre luftvejsinfektioner**

I Region Hovedstaden har man anvendt academic detailing-besøg i almen praksis som en metode til fortsat medicinsk uddannelse. 137 lægeklinikker i Region Hovedstaden modtog et brev med tilbud om et besøg af en farmaceut. Besøgenes formål var at udbrede kendskabet til RADS-vejledningen om behandling af nedre luftvejsinfektioner. For den praktiserende læge var der ingen forberedelse forbundet med besøget, som tog ca. 10-15 min. Tilbuddet om et academic detailing-besøg blev generelt modtaget godt af de praktiserende læger, og cirka hver fjerde lægeklinik takkede ja til at få besøg. Besøgene kan være en brugbar metode til faglig opdatering af læger i almen praksis.

Link: <https://bit.ly/2Fa6zLR>

- **Sundheds- og Ældreministeriet og Det Nationale Antibiotikaråd har udarbejdet hjemmesiden antibiotikallerej.dk, hvor du kan finde en oversigt over samlede materialer fra regionerne**

På antibiotikallerej.dk kan du finde materialer fra regioner og kommuner om antibiotikaresistens. Her kan du se lokale kampagner og blive inspireret til forskellige initiativer, som kan være med til at nedsætte forbruget af antibiotika.

Link: <https://bit.ly/2VvhKxZ>

- **Se også Sundhedsstyrelsens forebyggelsespakke om hygiejne**

Forebyggelsespakken er med til at understøtte kommunernes egne hygiejneindsatser og samarbejde med sygehuse og praktiserende læger.

Link: <https://bit.ly/2TGbLPV>

- **Sundhedsstyrelsens vejledning om ordination af antibiotika**

Vejledningen har til formål at understøtte en ændring af ordinationsmønsteret af antibiotika i en mere rationel retning.

Link: <https://bit.ly/2Uh77rU>

- **Se også Sundhedsstyrelsens håndbog om hygiejne og miljø i dagtilbud**

Håndbogen indeholder anbefalinger om bedst mulig hygiejne i forhold til forebyggelse og smittespredning i dagtilbud.

Link: <https://bit.ly/31f60bP>